

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף פד

(בעמוד הקודם)

למדנו בכרייתא לעיל - אבל ערל אונן יושב באזהרה (= כהן שהוא ערל או אונן שעבד במקדש, וכן כהן שעבד כשהוא יושב, אינם במיתה אלא באזהרה):

ערל מנלן: לומדים זאת מהפסוק שנאמר בספר יחזקאל "כָּל בֶּן נֹכַר עֶרְל לֵב וְעֶרְל בְּשָׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי", כלומר "בן נכר" הוא כהן מומר לע"ז, שהוא ערל לב ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמיים, "וערל בשר" הוא כהן שמתו אחיו מחמת מילה ולכן הוא לא נימול, לא יבוא אל מקדשי, וזוהי אזהרה לכהן ערל שלא יעבוד במקדש.

אונן מנלן: שנאמר לגבי כהן גדול אונן (= באותו יום שמתו אביו ואמו) "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו", כלומר אפילו שמתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מהמקדש, משום שאם הוא יעבוד במקדש לא יחלל, משמע שכהן הדיוט אונן שלא יצא מהמקדש כן חילל.

א"ל רב אדא לרבא: אולי נלמד גזירה שווה מתרומה, שכשם שכהן טמא שאכל תרומה חייב מיתה כך אונן שעבד במקדש חייב מיתה, שהרי גם לגבי אונן נאמר "חילול" (= ולא יחלל) וגם לגבי תרומה נאמר חילול (= כי יחלוהו").

ענה לו רבא - **מי כתיב ביה בגופיה? מכללא קאתי! הוי דבר הבא מן הכלל, וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזרה שוה:** וכי כתוב בכהן הדיוט לשון 'חילול'? והרי זה נאמר לגבי כהן גדול! אלא שאנו לומדים שכהן הדיוט אונן שעבד חילל מכך שכהן גדול אונן שעבד לא חילל וכנ"ל, וכל דבר הבא מן הכלל (= בלימוד הנ"ל) לא דנים אותו בגזירה שווה, ולכן אי אפשר ללמוד זאת בגזירה שווה מתרומה.

יושב מנלן: נאמר "**כי בו נחר יהוה אלהיו מכל שבטיה לעמד לשרת בשם יהוה הוא ובניו כל הימים**", כלומר ה' בחר בו לשרת כשהוא עומד ולא כשהוא יושב, ואם הוא

עבד כשהוא יושב הרי הוא כמו זר שעבד, ומכאן שאסור לעבוד יושב. [אמנם זר שעבד חייב מיתה, אבל כהן שעבד כשהוא יושב אינו חייב מיתה, כמבואר במס' זבחים, וראה רש"י ד"ה ולא לישיבה].

*

למדנו בכרייתא לעיל - בעל מום (= כהן בעל מום שעבד במקדש), **רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה:**

מ"ט דרבי: נאמר לגבי כהן בעל מום "אֶךָ אֶל הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל הַמְזִבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוֹם בּוֹ **וְלֹא יִחַלֵּל** אֶת מִקְדָּשָׁי", ולומדים "חילול" שנאמר כאן (= ולא יחלל") בגזירה שווה מתרומה (= "כי יחלוהו") שכשם שכהן טמא שאכל תרומה חייב מיתה כך כהן בעל מום שעבד במקדש חייב מיתה.

קושיא: ונילף חילול חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת: אולי נלמד בגזירה שווה שחייב כרת כמו האוכל 'נותר', שבשניהם נאמר 'חילול' (בנותר נאמר "כי את קדש ה' חילל").

תירוץ: מסתברא מתרומה הוה ליה למילף, שכן פסול הגוף מפסול הגוף: עדיף ללמוד בגזירה שווה מתרומה, שכן גם כהן בעל מום וגם כהן טמא שאכל תרומה הם פסול הגוף של הכהן, אבל 'נותר' הפסול הוא בבשר הקרבן.

קושיא: אדרבה! מנותר הוה ליה למילף שכן קודש פנים פיגול ונותר: כלומר עדיף ללמוד בגזירה שווה מנותר ולא מתרומה, כיון ש'נותר' דומה לבעל מום שעבד במקדש בארבעה דברים: 1. בעל מום שעבד במקדש ונותר שניהם הם 'קדשים', אבל תרומה אינה קדשים. 2. שניהם הם עבודה שבתוך המקדש. 3-4. יש ללמוד עניני קדשים מעניני קדשים, כי הם שווים לענין 'פיגול' (= שפוסל את הקרבן ע"י שחושב בשעת השחיטה לאוכלו לאחר הזמן המותר) ו'נותר', אבל תרומה אין בה פיגול ונותר.

תירוץ: אלא מטמא ששימש גמר: כלומר אלא אנו לומדים כהן בעל מום בגזירה שווה מטמא שעבד במקדש שגם בו נאמר "חילול" (= "ולא יחללו"), כי אנו לומדים פסול הגוף מפסול הגוף, וקודש פנים פיגול ונותר מקודש פנים פיגול ונותר, כלומר אנו לומדים כהן בעל מום שעבד במקדש מטמא שעבד במקדש, שכן הוא שווה לו בפסול הגוף, אבל נותר אינו פסול הגוף, וכן אנו לומדים בעל מום שהוא

שייך בקודש פנים פיגול ונותר (= כפי שהתבאר מקודם) מכהן טמא שגם הוא שייך בזה, ולכן עדיף לנו ללמוד ממנו ולא מנותר.

עד כאן התבאר טעמו של רבי, כעת הגמ' מבררת מה טעמם של רבנן:

ורבנן: נאמר לגבי טמא שאכל תרומה "ומתו בו פי יחללהו", "בו" בא למעט שרק טמא שאכל תרומה חייב מיתה ולא בעל מום שעבד במקדש.

*

למדנו בכרייתא לעיל - הזיז במעילה (= נהנה במזיד מהקדש שיש בו מעילה), רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה:

מאי טעמא דרבי: לומדים גזירה שווה מתרומה, נאמר במעילה "נפש פי תמעל מעל יחטא בשיגגה", ונאמר בתרומה "ולא ישאו עליו חטא ומתו בו פי יחללהו", כשם שטמא שאכל תרומה חייב מיתה כך המועל במזיד חייב מיתה.

ורבנן: נאמר בתרומה "ומתו בו פי יחללהו", "בו" בא למעט שרק טמא שאכל תרומה חייב מיתה ולא המועל במזיד.

*

למדנו במשנה - זר ששימש (= שעבד) במקדש רבי עקיבא אומר בחנק וחכמים אומרים בידי שמים:

הגמ' מביאה כרייתא:

תניא, רבי ישמעאל אומר, נאמר כאן לגבי זר שעבד במקדש "והזר הקרב יומת", ונאמר לפני כן לגבי זר שנכנס למשכן "כל הקרב הקרב אל משכן יהוה ימות" (= בידי שמיים), ולומדים בגזירה שווה שגם כאן לגבי זר שעבד במקדש הכוונה למיתה בידי שמיים.

ר"ע אומר, נאמר כאן "והזר הקרב יומת", ונאמר לגבי נביא שהדיח (שמתנבא כאילו ה' אמר לו לעבוד ע"ז) "והנביא הוא או חלם החלום הוא יומת", כשם שמיתתו של הנביא בסקילה כך כאן לגבי זר שעבד במקדש מיתתו בסקילה.

רבי יוחנן בן נורי אומר, כשם שמיתתו של הנביא בחנק כך כאן לגבי זר שעבד במקדש מיתתו בסקילה. (רבי יוחנן בן נורי סובר שנביא שהדיח את הרבים דינו בחנק ולא בסקילה).

במאי קמפילגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא וכו': לדעת רבי עקיבא לומדים גזירה שווה "יומֶת" מ"יומֶת", ולא "יומֶת" מ"ימות". ולדעת רבי ישמעאל לומדים גזירה שווה הדיוט מהדיוט (= זר שעבד במקדש מזר שנכנס למשכן), ולא לומדים הדיוט (= זר שעבד במקדש) מנביא.

ורבי עקיבא יענה לרבי ישמעאל - כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה, כלומר נביא שהדיח את ישראל לעבוד ע"ז הוא הדיוט הכי גדול, ולכן אפשר ללמוד הדיוט מהדיוט (= זר שעבד במקדש מנביא שהדיח).

במאי קמפילגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי וכו': הם נחלקו במחלוקתם של רבי שמעון ורבנן (לקמן בפרק הבא), האם נביא שהדיח נידון בחנק או בסקילה, שרבי עקיבא סובר כרבנן שדינו בסקילה, ור"י בן נורי סובר כר"ש שדינו בחנק.

קושיא: **הא אנו תנן רבי עקיבא אומר בחנק:** והרי במשנתנו כתוב שלדעת ר"ע זר שעבד במקדש דינו בחנק, ואילו בכרייתא הנ"ל כתוב שלדעת ר"ע דינו בסקילה.

תירוץ: **תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא:** נחלקו התנאים מהי דעתו של רבי עקיבא. **הגמ' מבארת:**

מתניתין ר' שמעון ואליבא דר' עקיבא, כרייתא רבנן ואליבא דרבי עקיבא: משנתנו היא כדעת ר"ש שהיה תלמידו של ר"ע, והוא אמר שלדעת ר"ע נביא שהדיח זר שעבד דינם בחנק, והכרייתא היא כדעת חכמים שגם הם היו תלמידי רבי עקיבא, והם אמרו משמו שזר שעבד ונביא שהדיח דינם בסקילה.

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

פרק עשירי. משנה: אלו הן הנחנקין: החייבים מיתת בית דין של חנק.

וזקן ממרא על פי ב"ד: דיין שלא שומע לפסק של הסנהדרין שבירושלים.

וזוממי בת כהן: עדים שהעידו שקר על בת כהן שזינתה וזממו להרוג אותה, ונמצא שהם 'זוממין' ושקרנים. הם לא מקבלים את העונש שרצו להפיל עליה דהיינו שריפה, אלא הם מקבלים חנק. (טעם הדבר בגלל שלומדים מהפסוק שהם מקבלים את העונש שזממו לעשות לבעול אותה. והבועל אותה דינו בחנק, בגלל שכתוב "היא תשרף" היא ולא בועלה, ודינו בחנק כמו מי שבא על אשת איש שדינו בחנק).

ובועלה: כאמור, הבועל בת כהן אשת איש דינו בחנק וכנ"ל. (אמנם הבועל ארוסה בת כהן דינו בסקילה).

גמרא: מכה אביו ואמו מנלן? שעונשו במיתת חנק. והתשובה - כתוב "ומכה אביו ואמו מות יומת", וכל עונש 'מיתה' המוזכר בתורה בסתם הוא חנק.

שאלה: אימא עד דקטיל ליה מיקטל? אולי הכוונה דוקא שהבן היכה את אביו והרג אותו שאז הוא חייב חנק, אבל אם רק היכה אותו בלי להרוג אותו לא.

תשובה: סלקא דעתך? קטל חד בסייף ואביו בחנק: האם תעלה על דעתך שההורג סתם אדם מיתתו בסייף, ואילו ההרוג את אביו מיתתו בחנק? הרי חנק זו מיתה קלה יותר מסייף!

קושיא: הניחא למ"ד חנק קל: אמנם כל זה טוב למ"ד שמיתת חנק קלה יותר מסייף. ולכן לא יתכן שעל הריגת אביו יקבל עונש קל יותר, אלא בהכרח שהפסוק מדבר על הכאת אביו בלי להמיתו, ועל כך מקבל חנק שהוא עונש קל יותר, מאשר היה הורג אותו שאז היה מקבל סייף.

אבל למאן דאמר שחנק חמור מסייף, מדוע אי אפשר לומר שהפסוק מדבר על מכה אביו והורגו, שאז הוא מקבל מיתה חמורה יותר מאשר הורג סתם אדם.

תשובה: אלא מדכתיב מכה איש וכו': אלא באמת לומדים זאת מפסוק אחר. נאמר בתורה "מכה איש ימת מות יומת" וכן נאמר ברוצח "או באיבה הכהו בידו יומת" ללמד שכשכתוב הכאה סתם הכוונה בלא להרוג, וכאשר מדובר בהכאה שיש בה מיתה התורה מדגישה זאת במפורש.

אגב שהזכירה הגמרא את הפסוק "מכה איש" המדבר על רוצח, היא מבארת את הפסוקים בענין רוצח.

ואצטרף למיכתב מכה איש וכו': צריך לכתוב גם את הפסוק "מכה איש ימת מות יומת", וגם את הפסוק "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח" (כלומר הורגים את הרוצח). כי אם היה כתוב רק "מכה איש ומת" היינו חושבים שדוקא מי שהרג 'איש' גדול חייב מיתה, אבל מי שהרג ילד קטן פטור. ולכן צריך את הפסוק השני "מכה נפש" ללמד שעל הריגה של 'נפש' הוא חייב בין של גדול בין של קטן. ואם היה כתוב רק הפסוק "מכה נפש" היינו חושבים שאפילו ההורג נפל (= וילד שנולד עם מום שהוא לא ישאר בחיים, כגון הנולד עם שני עמודי שדרה), או תינוק הנולד בחודש השמיני (שהוא ימות. יש לציין שבזמננו לא היה מכשור רפואי), גם

חייב מיתה. ועל כך מלמד הפסוק הראשון שהוא פטור (כי רק מי שעתידי להיות 'איש' חייב עליו, ולא מי שעומד למות).

הגמרא חוזרת לסוגיא שלנו.

שאלה: ואימא אע"ג דלא עביד ביה חבורה וכו': אם כן נאמר שגם המכה את אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה, חייב מיתה. (חבורה = כשיצא דם החוצה או כשנצרר הדם תחת העור). ומדוע כתוב במשנה שאינו חייב על כך.

תשובה: אמר קרא "מכה אדם ומכה בהמה" וכו': נאמר "ומכה בהמה וישלמנה ומכה אדם וימת". הפסוק משווה אותם, ללמד שכמו המכה בהמה חייב לשלם רק אם עשה בה חבורה כי כתוב בה לשון 'נפש' (בפסוק אחר בפרשה שם) "ומכה נפש בהמה ישלמנה", ונפש הכוונה ל'דם'. כך גם במכה אדם דהיינו אביו (שהרי מכה סתם אדם אינו חייב מיתה), הוא חייב מיתה רק כשעשה בו חבורה.

קושיא: מתקיף לה רב ירמיה אלא מעתה הכחישה באבנים הכי נמי דלא מיחייב: אם כן הזורק אבנים על בהמה והכחיש את כוחה אבל לא פצע אותה, האם הוא פטור מלשלם על הנזק שעשה לה?

תשובה: אלא אם אינו ענין לנפש בהמה וכו': אלא לומדים מהפסוק הזה בדרך אחרת. לא בדרך של 'היקש' אלא בדרך של 'אם אינו ענין'. דהיינו אם ה'נפש' שנאמר ב'מכה נפש בהמה' אינו נצרך לבהמה, שהרי אפילו אם הכחישה באבנים חייב לשלם. קח אותו ותן אותו ללמד על נפש אדם, שדוקא מכה אביו במכה שיש בה נפש (כלומר דם) חייב מיתה.

שאלה: אלא הקישא למה לי? אם כן מדוע צריך את ההיקש בין מכה אדם למכה בהמה בפסוק ההוא?

תשובה: לכדתניא דבי חזקיה: נאמר "ומכה בהמה וישלמנה ומכה אדם וימת", אדם ובהמה הוקשו זה לזה. כשם שלגבי אדם שהיכה בהמה אין הבדל בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין, וחייב לשלם בכל מקרה (שהרי אדם מועד לעולם). כך גם לגבי מכה אדם, אין הבדל בין שוגג למזיד וכו' לענין תשלומים ובכל מקרה פטור מלשלם. (כי אם הוא הרג במזיד הוא חייב מיתה וממילא פטור מתשלומין. ואם הוא הרג בשוגג [בין דרך ירידה ובין דרך עלייה], או באינו מתכוין, הוא פטור גם מתשלומין).

קושיא: הניחא למאן דאית ליה וכו': נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במסכת כתובות האם סוברים כתנא דבי חזקיה או לא. כל זה טוב למאן דאמר הסובר כתנא דבי חזקיה, אבל למ"ד שאינו סוברים כמותו מדוע צריך את ההקש?

תירוץ: מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור: ההקש מלמד שכמו המקיז דם של בהמה לרפואה פטור מתשלומים שהרי לא הזיק אותה, כך גם 'המכה את אביו' כלומר עושה לו חבורה לרפואה והוציא דם, פטור ממיתה. כדלהלן.

דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו: האם מותר לו לעשות זאת למרות שהוא מוציא דם לאביו? והתשובה שמותר. רב מתנא למד זאת אמר מהפסוק "ואהבת לרעך כמוך" דהיינו הוזהרנו שלא לעשות לחברינו דבר שהוא לא רוצה שנעשה לו, אבל רפואה הוא רוצה שנעשה לו. ורב דימי בר חיננא למד זאת מההיקש של הפסוק הנ"ל בין מכה אדם למכה בהמה.

ואם כן מאן דאמר שאינו סובר כתנא דבי חזקיה, יפרש את ההקש בפסוק כרב דימי בר חיננא.

רב לא שביק לבריה וכו': רב לא הסכים לבנו שיוציא לו קוץ. ומר בריה דרבינא לא הסכים לבנו שיפתח לו את הכוויה שהיתה לו ויוציא ממנה את הליחה המוגלתית שהיתה בה. והטעם, מחשש שמא הבן יוציא להם דם ויעבור בשוגג על האיסור.

קושיא: אי הכי אחר נמי: אם כן גם אדם אחר לא יעשה לחבירו את הפעולות הנ"ל מחשש שמא יוציא לחבירו דם, והרי כל ישראל הוזהרו שלא לעשות חבלה בחבריהם (מהפסוק "לא יוסיף פן יוסיף").

תירוץ: אחר שיגגת לאו בנו שגגת חנק: אדם אחר שיוציא לחבירו דם בשוגג, הוא יעבור בשוגג רק על לאו. אבל בן שיעשה זאת לאביו, יעבור בשוגג על איסור חמור יותר שיש בו מיתת חנק.

קושיא: והדתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. ליחוש דילמא חביל והויא לה שגגת סקילה: כתוב במשנה בשבת שמותר לטלטל מחט קטנה של תפירה, כדי להוציא איתה קוץ בשבת. וקשה, איך אנו מתירים להוציא קוץ בשבת? מדוע אנו לא חוששים שמא הוא יחבול בעצמו בתוך כדי הוצאת הקוץ, ויוציא לעצמו דם, והוא יעבור בשוגג על מלאכה בשבת וזהו איסור שיש בו מיתת סקילה!

תירוץ: **התם מקלקל הוא**: והדין הוא במלאכות שבת שכל המקלקלים פטורים. משום שרק 'מלאכת מחשבת' אסרה תורה.

קושיא: **הניחא למאן דאמר מקלקל פטור**, אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר?

תירוץ: **מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב? ר' שמעון היא**. ורבי שמעון האמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה: רבי שמעון הוא זה שסובר ש'מקלקל בחבורה חייב'. דהיינו המתכוון לחבול בעצמו לצורך רפואי חייב. אמנם רבי שמעון גם סובר שהעושה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. כלומר אם הוא לא מתכוון לעשות את המלאכה הזו והוא לא צריך אותה, והוא היה מעדיף שלא לעשות אותה, הוא פטור. ואם כן המוציא קוץ אינו מעונין לחבול בעצמו, וגם אם יחבול בעצמו הרי זו מלאכה שאין צריך לגופה שפטור עליה.